

1/

Podle archeologických nálezů v některých mayských městech došlo v 9. st. n. l. k invazi kmenů pocházejících mimo mayskou civilizaci. Proces opouštění měst byl však zdoluhavější a nešlo o náhlý úprk, jak by se při vojenské invazi předpokládalo, přesto tuto teorii nelze zcela vyvrátit – některé nálezy svědčí o boji (např. rozsáhlá spáleniště ve starověkých městech), prokazatelně v okolních oblastech také žily velké skupiny obyvatel, které by Maye mohly vyzvat k boji. Na druhou stranu nebyly nalezeny masové hroby válečných obětí.

2/

Předpokládá se, že úpadek Mayů souvisí s kolapsem jejich složitých obchodních systémů, zejména těch, které byly spojeny s centrálním mexickým městem Teotihuacán. Toto významné město začalo být v 7. st. n. l. postupně opouštěno jeho vlastními obyvateli a jeho moc, a tedy i ekonomická síla, postupně klesala. Je možné, že to vedlo k ekonomickému zhroucení dalších mayských měst, která byla na dovozu a vývozu různého zboží spojeného s Teotihuacánem závislá.

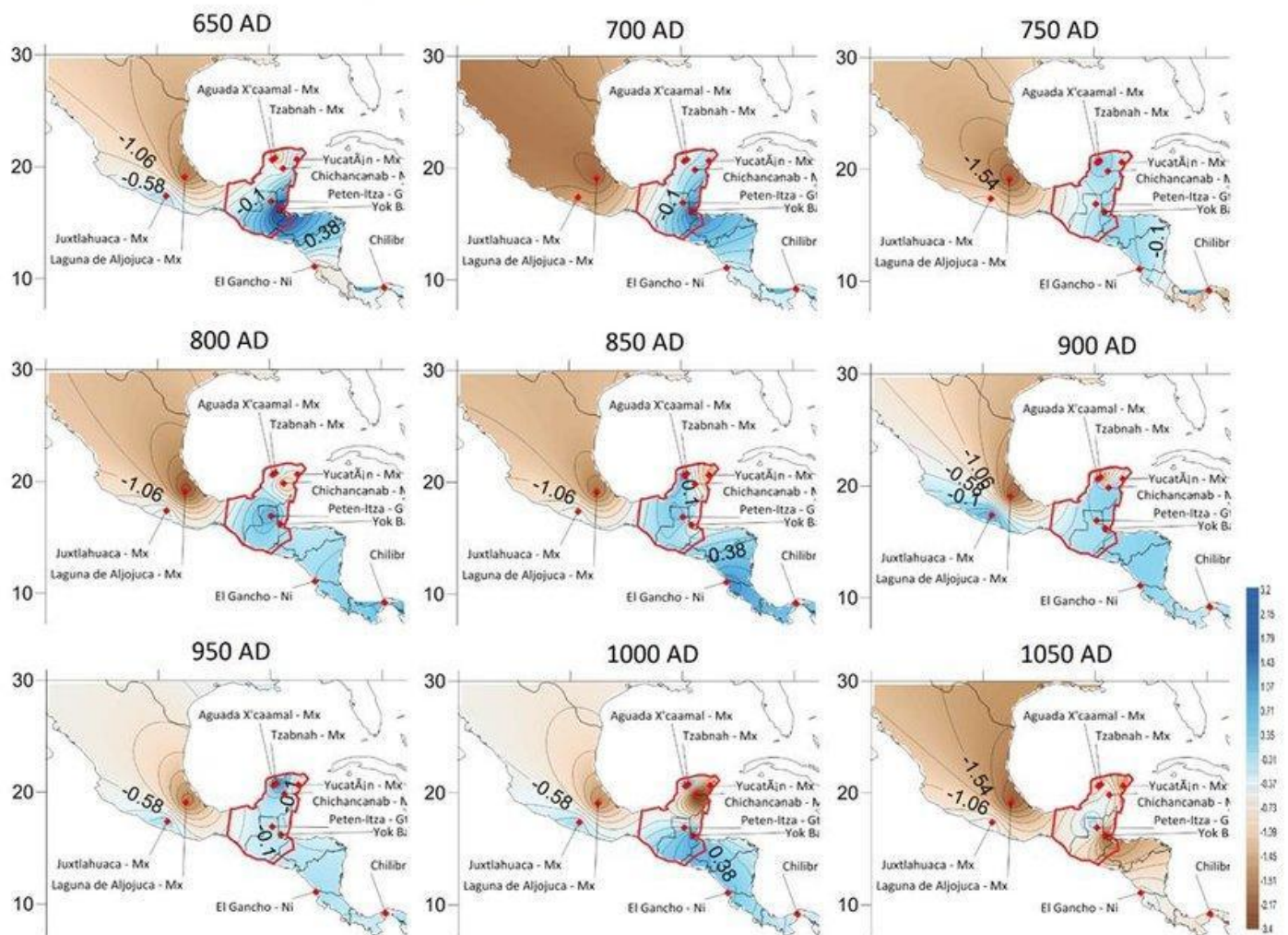
Mapa ukazuje, s čím Mayové obchodovali, ale také jestli žili převážně v oblasti výšin (Highlands) nebo naopak nížin (Lowlands). (zdroj <https://brainly.com/question/19044511>)

3/

V tropických oblastech jsou běžné nemoci šířené parazity, zejména hmyzem. Někteří odborníci se domnívají, že Mayové svým intenzivním zemědělstvím narušili ekosystémy a vytvořili prostředí v němž se začalo dařit infikovanému hmyzu, přenášejícímu zejména průjemová onemocnění. Ta zasahují citelně zejména děti, které mohly být takto oslabeny před dalšími onemocněními. Mnohdy může jít i o smrtelnou nákazu.

Paleoklimatologové objevili dostatek důkazů (zejména díky stopám usazených v jezerech) o tom, že v oblastech poloostrova Yucatán a regionu Petén Basin došlo během kolapsu mayské civilizace k období dlouhotrvajícího velkého sucha s minimem dešťových srážek, na kterých byly Mayové závislí. To způsobilo vysušení povrchové vody, rozpad půdy a narušení vegetace – a tím pádem pokles zemědělské úrody a hlad.

REINFALL EVOLUTION IN LATIN AMERICA - CLASSIC MAYA

Mapa Střední Ameriky během mayského kolapsu. Mayská oblast je vymezena červenou čarou. Mapy ukazují vývoj sucha. (zdroj

https://www.researchgate.net/figure/A-map-of-Central-America-during-the-Classic-Maya-Collapse-The-Maya-dominance-is_fig3_350697991)

Mayové využívali velmi intenzivní zemědělské metody, které měly vést ke zvýšení produkce potravin pro přibývající počet obyvatel v jejich městech. Tyto metody proměňovaly krajinu kolem mayských měst, kde Mayové budovali např. kanály, terasy, vyvýšená pole, sezónní bažiny, přehrady, vodní nádrže, hydraulické systémy, ale také užívali lidské výkaly pro hnojení půdy. To vedlo k masovému odlesňování, úbytku rozmanitosti rostlinných a živočišných druhů, což samo o sobě ohrožuje ekosystém, který se již nedokázal bránit přirozeným katastrofám jako jsou hurikány, záplavy nebo naopak sucha. Prokazatelná dlouhá období sucha pak tento na vodě zcela závislý systém hospodaření pravděpodobně zničil, spolu se zbytky ekosystému.

Mayům se více jak 1500 let dařilo hospodařit v oblastech pralesa a sezónních pouští, kde jiné civilizace nepřežily. Pravděpodobně se však nedokázali adaptovat na výraznější klimatické změny, které nezvládl ani jimi narušený ekosystém v okolí mayských měst. Území se tak stalo pravděpodobně neobyvatelným.

6/

Někteří odborníci se domnívají, že kolaps mayské civilizace mohly způsobit vzpoury obyvatel v jednotlivých městech. Mayapan je považováno za jedno z center starověké mayské kultury, šlo o město prokazatelně velmi bohaté, architektonicky rozvinuté a co do velikosti srovnatelné např. s Prahou.

V letech 2001–2009 odborníci odhalili nejen spálené domy a rozbité nádoby, ale také masové hroby přímo v centru hlavního náměstí. V nich byla uložena těla pokrytá popelem, jež měla v hrudi nebo v pánvi zapíchnuté pazourkové nože. Další byla znetvořena. S největší pravděpodobností tak šlo o rituální oběti.

Mayové pravděpodobně bojovali s nedostatkem vody a hladomorem, což způsobilo nepokoje obyvatel města proti vládnoucí elitě a následný odchod obyvatel pryč. V případě Mayapanu se tak mělo stát až v období 13.-14. st. n. l.

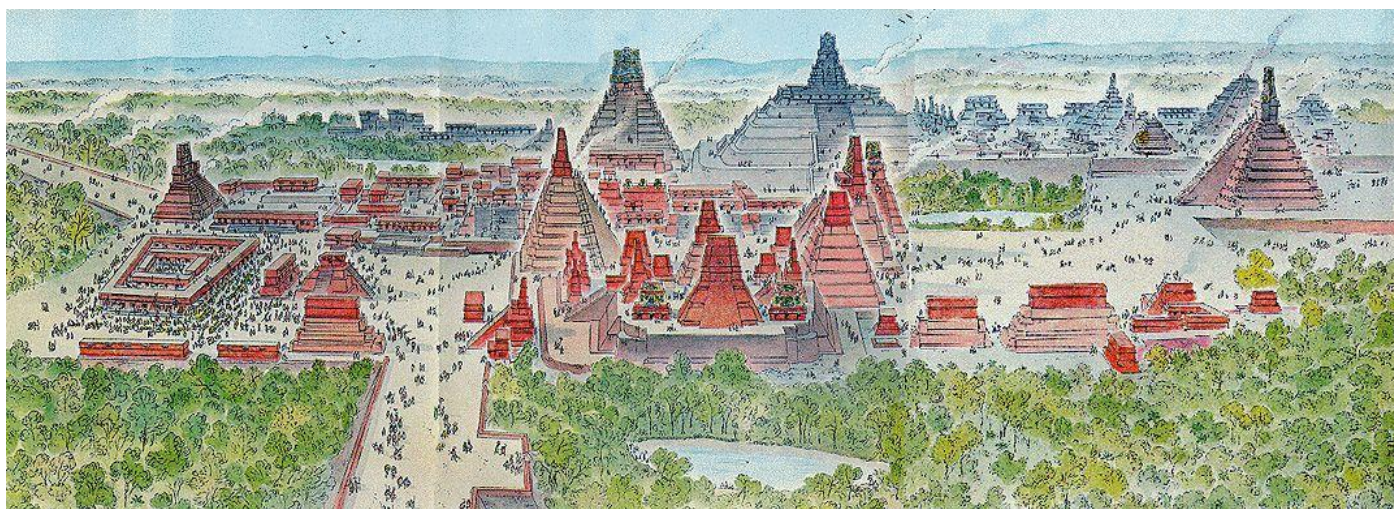
Turistická mapa vybraných Mayských měst a archeologických nalezišť (zdroj <https://uncoveredhistory.com/mesoamerica/maya/mayan-cities-map/>)

Vládcové dávného Tikalu (byly zde tisíce staveb a 100 000 obyvatel) ve městě vybudovali velké nádrže na vodu. Do nich sváděli dešťovou vodu i vodu z okolních toků, která přitekla především během zimních měsíců.

Odborníkům se podařilo rozborů zjistit, že dvě z největších nádrží obsahují usazeniny obrovského množství rtuti, která je pro lidský organismus smrtelná, mimo rtuti se v nádržích našly také pozůstatky jedovatých sinic. Takovou kontaminaci mohla způsobit záliba Mayů v barvách. Obzvláště rádi malovali barvou vyrobenou z rumělky čili minerálu cinabaritu, což je krvavě rudě zbarvený sulfid rtuťnatý.

Mayští malíři používali barvy z rumělky na zdi paláců, chrámů i dalších staveb, zdobili jimi i keramiku a využití měla i při pohřebních rituálech. Problém je v tom, že rumělka obsahuje jedovatou rtuť, která se z ní za jistých okolností může uvolnit. Během staletí deště a záplavy vymývaly rtuť z krásných barev a splachovaly ji přímo do městských nádrží na vodu.

Otrávené nádrže v Tikalu využívala zejména elita a vládci města, to zřejmě podstatně zhoršilo již tak špatnou situaci v upadajícím městě. Pro obyvatele to mohlo být signálem, že jejich elita, která měla pro lid zajistit dobrou úrodu, dostatek jídla i kvalitní vodu, upadla v nepřízeň mayských božstev.

Rekonstrukce města Tikal

(<https://education.nationalgeographic.org/resource/maya-kingdom-falls-and-another-rises/>)

Přibližně v letech 1517–1697 začali Španělští nájezdníci objevující Ameriku (conquistadoři) ničit nalezená mayská města a obyvatele.

Španělé byli vyzbrojeni dělostřelectvem, ocelovými meči a mušketami, zatímco Mayové měli jen kopí, luky, šípy a kamenné hroty.

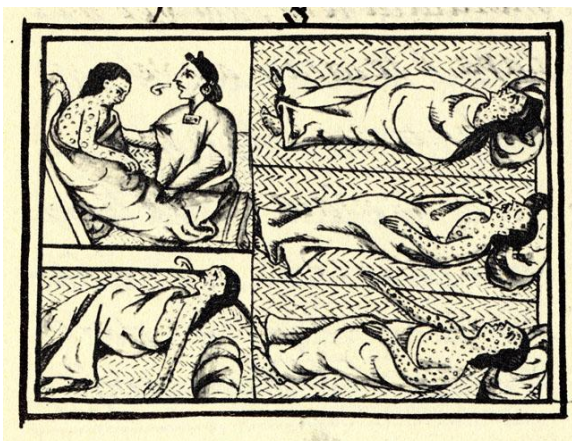
Po podrobení (nejen) Mayské civilizace budovali Španělé v místech starých mayských chrámů (a někdy i na základech pyramid) své křesťanské kostely, mnoho mayských textů spálili na hranici, dodnes se dochovaly pouze tři. Naštěstí se mayské písmo zachovalo na kamenných stélách a dalších památkách.

Evropské vyobrazení boje mezi Španěly a Mayi (zdroj Diego Duran / Getty Images)

Dobové vyobrazení pálení mayských textů španělskými křesťanskými knězi (zdroj <https://www.mexicolore.co.uk/aztecs/spanish-invasion/burning-maya-books>)

Během toho, co v 16. a 17. st. evropští dobyvatelé zničili mayská města a podrobili si zdejší obyvatelstvo zavlekli mezi americké domorodce také nemoci, proti kterým neměli přirozenou imunitu, neštovice, spalničky a chřipka měly na svědomí stovky tisíc amerických domorodců.

Florentský kodex zachycující domorodé oběti neštovic v 16. st. (zdroj https://en.wikipedia.org/wiki/Cocoliztli_epidemics)

Zdroje

https://en.wikipedia.org/wiki/Classic_Maya_collapse

<https://en.wikipedia.org/wiki/Mayapan>

https://www.idnes.cz/technet/veda/konec-mayske-civilizace.A200725_120629_veda_mla

<https://www.bbc.co.uk/bitesize/topics/zq6svcw>

<https://www.green.earth/blog/the-decline-of-the-maya-civilisation-how-environmental-factors-played-a-role-in-their-collapse>